

III. תקציבי הממשלה וגופים ציבוריים אחרים במסגרת הכלכלה הלאומית

בשנות 1951/52 ו-1952/53

עמוד	תוכן העניינים
60	הערות - מבוא
60	א. מסקנות הסקר של שנת 1951/52
61	ב. הרחבת הסקר לשנת 1952/53
62	1. התקציבים הציבוריים וההכנסה הלאומית
62	א. תקציבי הגופים הציבוריים והעברות הכספים ביניהם
63	ב. ההכנסה הלאומית הנומינאלית והריאלית
63	ג. מקורות המימון של תקציבי הממשלה
64	ד. מסים וגביות מקומיות אחרות באחוזים מן ההכנסה הלאומית
64	ה. התפתחות השווי הריאלי של ההכנסה הלאומית, מסי הממשלה והוצאותיה בחישוב על נפש
65	ו. מקורות ההכנסה הציבורית
67	ז. הוצאות והשקעות בתקציבים הממלכתיים-הציבוריים לפי מטרותיהן
69	ח. אומדן מעגל של הוצאות התקציבים הציבוריים לפי סוגיהן
69	ט. סיכום בדבר יחסי הגומלין בין התקציבים הציבוריים לבין ההכנסה הלאומית
70	2. נתוני השוואה מארצות אחרות
70	א. הכנסות הממשלה, חובותיה והשקעותיה בהשוואה להכנסה הלאומית בארצות אחרות
70	ב. הרכב הכנסות הממשלתיות בשנת 1952/53 בבריטניה ובישראל
71	ג. השימוש בהכנסה הלאומית לסיפוק צורכי המינימום הדרוש לקיום, לתשלום מסים וליתר המטרות
72	3. המעסקים על חשבון התקציבים הציבוריים וחלקם בסך הכול של המפרנסים
72	א. התעסוקה הישירה לפי הגופים הציבוריים
72	ב. אומדן שנות עבודה ע"ח התקציבים הציבוריים

הערות - מבוא

א. מסקנות הסקר של שנת 1951/52

סקר על "תקציבי הממשלה וגופים ציבוריים אחרים במסגרת הכלכלה הלאומית" ניתן בדין וחשבון השנתי מס. 3 של מבקר המדינה (עמודים 18 - 28). הסקר הזה נערך על ידי משרד מבקר המדינה על פי יוזמתו של יושב ראש ועדת הכספים של הכנסת במטרה להרחיב במידה מסוימת את היסודות, שעליהם מושתתים דיוני הכנסת על התקציבים השנתיים של הממשלה. כוונתו הייתה לה- עמיד על בסיס של השוואה את ההכנסה הלאומית של מדינת ישראל בשנת 1951/52 ואת סכומי התקציבים של הממשלה, הרשויות המקומיות ושל הגופים הציבוריים ולהראות את החשיבות הנור- דעת לגופים הציבוריים בשל העסקת כוח אדם של האוכלוסיה. המספרים שהובאו בסקר הראו בין השאר:

(1) אשר למקורות המימון של התקציב, גדל בשנת 1951/52 לעומת השנים הקודמות חלקם של המסים ושל התקבולים מחו"ל, ואילו חלקו של האשראי הפנימי ירד (דו"ח שנתי מס. 3, טבלה מס. 3, עמ' 21).

(2) כמו כן גדל בשנת 1951/52 האחוז של ההכנסה הלאומית, שהממשלה קיבלה בצורת מסים והיטלים דומים (טבלה מס. 4, עמ' 22).

(3) השווי הריאלי של גביות הממשלה מאורחי המדינה - מחושב לנפש - גדל, אולם השווי הריאלי של הוצאות הממשלה והשקעותיה - גם כן מחושב לנפש - ירד (טבלה מס. 5, עמ' 23).

(4) הגופים הציבוריים שאבו 30% מן ההכנסה הלאומית, מאידך נתהוו 25% מההכנסה הלאומית באמצעות ההוצאות וההשקעות של התקציבים הציבוריים (סעיף (1), (2), עמ' 26).
(5) כ-24% של כוח האדם שבמדינה הועסקו אם במישרין בשירותי הגופים הציבוריים אם בעקיפין על חשבון תקציביהם (סעיף (3), עמ' 28).

ב. הרחבת הסקר לשנת 1952/53

להלן נביא את הטבלאות של הד"ח השנתי מס. 3 תוך הוספת הנתונים לשנת הכספים 1952/53. בחלק מיוחד מהסקר הורחב התיאור על ידי נתוני השוואה מארצות אחרות.

גם הפעם, כמו בדין וחשבון מס. 3, נתבססו החישובים במידת האפשר על עיבוד חשבונות רשמיים, המסכמים את ההכנסות וההוצאות הממשיות של הגופים הנכללים בסקר. במקרים שחשבונות כאלה עדיין לא היו מוכנים ומושלמים, ניתנו אומדנים על סמך התקציבים המאושרים ודינים וחשבונות ביניים של הגופים הנדונים או על סמך מקורות נאמנים אחרים.

כשנגישים לניתוח של החשבונות הציבוריים של שנת 1952/53 ושל משמעותם הכלכלית, צריך להתחשב בשערי החליפין, שזכנסו לתוקפם באמצע פברואר 1952, i.א. שבועות מספר לפני התחלת השנה הפיסקאלית. השערים נקבעו כדלקמן:

שער	שווי הל"י ב-\$	שווי ה-\$ בל"י
א'	2.80	0.357
ב'	1.40	0.714
ג'	1.-	1.-

שינוי זה הגדיל את סכומי הלירות הישראליות המופיעים כתמורת ההוצאות וההכנסות במטבע חוץ. נוסף על זה נתן הריבוי של שערי חליפין לממשלה מידת מה של חופש בחירה בין שערים שונים.

עד כמה שנרכשו ממטבע החוץ, שהממשלה קיבלה על חשבון מלוות שילומים ומענקים, נכסי השקעה וסחורות אחרות לצורכי המשק הממשלתי גופו, לא הייתה לקביעת השערים השפעה אלא זו המתבטאת במספרי החשבונות.

אולם שני שלישים בערך ממטבע החוץ, שנתקבל מן המקורות הנ"ל, נמכרו ליבואנים ולמפ"עלים לא ממשלתיים. קביעת השערים למכירות כאלו הביאה תוצאות כלכליות חשובות: היא היוותה את הגורם המכריע בקביעת מחירי הסחורות שהובאו. יתר על כן, התמורה של מטבע חוץ זה מוקדשת לתקציב הפיתוח, ולכן השפיעה קביעת השערים על סכומי הלירות הישראליות, שעמדו לרשות תקציב הפיתוח לשם העסקת אנשים וקניית מקומיות.

על אף כל הנאמר מוצדק לבסס מסקנות על מספרי החשבונות הממשלתיים כפי שהם, הואיל ומסתבר, שהתמורה הממוצעת של כל הפעולות במטבע חוץ גדלה לעומת השנה הקודמת באותו היחס בערך, שבו עלו מחירי היבוא הכללי.

1. התקציבים הציבוריים וההכנסה הלאומית בשנת 1952/53

א. תקציבי הגופים הציבוריים בשנות 1951/52 ו-1952/53 והעברות הכספים ביניהם במיליון ל"י

טבלה מס. 1

(ג)		(ב)		(א)		ההכנסות העצמיות (רגילות ובלתי רגילות) של
הסך הכולל (אחרי ההעברות מכספי האוצר לגופים אחרים)		העברות ומלוות מכספי הממשלה		סכום נקי		
52/53	51/52	52/53	51/52	52/53	51/52	
233	*155	(-)	(-)	270	*185	1. הממשלה
75	48	10	16	65	32	2. המוסדות הלאומיים
60	44	25	13	35	31	3. הרשויות המקומיות
30	19	2	1	28	18	4. הביטוח הסוציאלי
398	*266	37	30	398	*266	5. סיכום ביניים (4-1)
(ד)						
		52/53	51/52			
		18	12			6. מפעלי תחבורה ממשלתיים
						7. פעולות אספקה ומימון שלא נכללו למעלה (כולל גם יתרות מסחריות של משרד המסחר והתעשייה)
		21	*27			
		18	8			8. מפעלי מים מקומיים ושל הסוכנות היהודית
57	*47	57	*47			9. סיכום ביניים (8-6)
455	*313					10. סך הכול הכללי (9-5)

* לעומת הטבלה מס. 1 בדו"ח השנתי מס. 3 (עמ' 20) הועברו על סמך פרסומים חדשים של האוצר 13 מיליונים ל"י מסעיף 7 לסעיף 1.

(1) בשנת 1951/52 העבירה הממשלה כ-30 מיליון ל"י, דהיינו כ-16% מהכנסותיה הסדירות בסך 185 מיליון ל"י, לגופים ציבוריים אחרים ובשנת 1952/53 הועברו כ-37 מיליון ל"י או קרוב ל-14% מהכנסות הממשלה בסך 270 מיליון ל"י. מבחינת הגופים הציבוריים הלא ממשלתיים היו העברות אלו מאוצר המדינה בשנת 1951/52 כ-27% מסך כל תקציביהם בסך 111 מיליון ל"י ובשנת 1952/53 כ-22% מסך של 165 מיליון ל"י.

(2) כבשנה הקודמת כן השנה לא נכללו בסקר הנתונים על חלק קטן מאוד מגופים ציבוריים, שלפי מהותם שייכים בעצם, כפי שתואר בדין וחשבון השנתי מס. 3 (חלק א', 1א, עמ' 18-19); למסגרת הזאת, כיוון שהנה השנה אין עדיין סטאטיסטיקה מספקת עליהם. יש יסוד להניח, שהנתונים הכלולים בסקר מהווים כ-95% של סך הכול התקציבים הציבוריים.

טבלה מס. 2

	1952	1951	1950
במליון ל"י מעוגלים			
1. סך הכול הכולל הנקוב	785	527	340
לפי אינדקס: 1950=100			
	%	%	%
2. היחס באחוזים	231	155	100
3. רמת המחירים	188	116	100
4. כוח הקנייה הממשי של ההכנסה הלאומית	123	134	100
במליון ל"י מעוגלים			
5. ההכנסה הלאומית הריאלית לפי מחירי שנת 1950	420	455	340

* מספר זה בא במקום האומדן הארעי, שהובא בדו"ח מס. 3 (עין הערה לטבלה מס. 2 בדו"ח מס. 3, עמ' 21). עקב שינוי זה משתנים גם המספרים לשנת 1951 בסעיפים 2, 4, 5.

** אומדן ארעי.

ההכנסה הלאומית הנומינאלית גדלה איפוא בשנת 1952 לעומת 1951 ב-50% בקירוב, דהיינו בשיעור הדומה לשיעור עליית ההכנסה הלאומית בשנת 1951 לעומת 1950, כפי שצוינה בדו"ח השנתי מס. 3 (טבלה מס. 2, עמ' 21). אולם בניגוד להתפתחות השנה הקודמת הייתה העלייה בשנת 1952 נומינאלית בלבד עקב עליית המחירים ולא כתוצאה מהגברת התפוקה הממשית של המשק הישראלי. ההכנסה הריאלית בשנת 1952 הייתה ב-8% בקירוב קטנה מזו של השנה הקודמת, אחרי שבשנת 1951 עלתה ההכנסה הריאלית בשיעור של 34% לעומת 1950.

ג. מקורות המימון של תקציבי הממשלה

טבלה מס. 3

	1952/53	* 1951/52	1950/51	1949/50
ב- % מסך הכול של הכנסות הממשלה				
	%	%	%	%
1. מסים וגביית מקומיות אחרות	62	58	42	37
2. תוספות לחוב הפנימי	10	19	40	44
3. מקורות חו"ל	28	23	18	19
סך הכול הכנסות הממשלה	100	100	100	100

* התוזות הקלות לעומת המספרים שניתנו בדו"ח מס. 3 (טבלה מס. 3, עמ' 21) מסתברות מהשימוש במספרים סופיים, שנודעו בינתיים, במקום המספרים הארעיים, ומן העיגולים שנבעו מכך.

(1) השינויים ביחס בין מקורות המימון השונים של התקציב הממשלתי אמנם היו בשנת 1952/53, בדרך כלל, קטנים מאשר בשנת 1951/52, אולם גילו אותה המגמה: גידול חלקן של הגביית המקומיות, דהיינו שאיבות ישירות ובלתי ישירות מההכנסה הלאומית, וגם חלקן של ההכנסות מחו"ל.

לעומת זאת נמשכה הירידה של מימון גרענות על ידי תוספת חובות פנימיים של הממשלה (ראה תרשים גראפי מס. 1 מול עמ' 66).

(2) אחרי שההוצאה של שטרי אוצר חדשים כבר הופסקה בשנת 1950, נמנעה הממשלה בשנת 1952/53 מלהוציא גם שטרי מקרקעין חדשים. בזה ויתרה על שני סוגי המימון העלולים במידה מיוחדת לגרור במישרין ניפוח של מחזור המטבע. הפעולה הגדולה היחידה לגיוס אשראי פנימי בשנת 1952/53, מלווה החובה הראשון מיוני 1952, הייתה אפילו כרוכה בהתכווצות הסכום של שטרי בנק שבמחזור בשיעור של 10%. אולם בעקיפין השתמשה הממשלה גם אחרי יוני 1952 באשראי בנקאי על ידי כך, שהתירה לבנקים לתת הלוואות – ביחוד לעומדים לקבל תשלומים מן האוצר – מעל למכסת הנוילות שנקבעה. אשראי נוסף זה מומן בדרך מכירת שטרי אוצר שבידי הבנקים למחלקת ההוצאה. מחלקה זאת הרחיבה בהתאם לכך את המחזור של שטרי כסף.

(3) בהכנסות ממקורות חוץ לארץ חל שינוי חשוב. בשנת 1951/52 קיבלה הממשלה אך ורק הלוואות שהתחייבה להחזירן ולשלם ריבית עליהן; בשנת 1952/53 היו מסוג זה רק 36% מהכנסות חוץ, ואילו היתרה נתקבלה ממענקים ושילומים, שאינם מחייבים החזרה ותשלום ריבית.

ד. מסים וגביות מקומיות אחרות באחוזים מן ההכנסה הלאומית

טבלה מס. 4

מסים וגביות של הממשלה בלבד		מסים וגביות של הממשלה, הרשויות המקומיות והביטוח הסוציאלי	
השנה	% מן ההכנסה הלאומית	הגוף הציבורי	% מן ההכנסה הלאומית
			1951/52 1952/53
1949/50	18	הממשלה	21 *22,5
1950/51	20	הרשויות המקומיות	5 4,5
1951/52	21	הביטוח הסוציאלי	3 4,0
1952/53	*22,5	הכנסות המוסדות הלאומיים	
		בארץ וכו'	1 1,0
			30 32,0

* מזה אחוז אחד בקירוב גביות מיוחדות מחוץ לחשבון הסדיר.

ה. התפתחות השיווי הריאלי של ההכנסה הלאומית, מסי הממשלה והוצאותיה בחישוב על נפש

טבלה מס. 5

מספרי אינדקס 1950=100

השינוי היחסי ב-%		ה ש נ ה			
1951 לעומת 1952	1951 לעומת 1950	1952	1951	1950	
%	%				
17 -	10 +	91	110	100	1. ההכנסה הלאומית
10 -	25 +	112	125	100	2. מסים וגביות של הממשלה
					3. הוצאות הממשלה
13 -	10 -	78	90	100	והשקעותיה

בשנת 1951 עלתה ההכנסה הלאומית לנפש לפי שוויה הריאלי ב-10% לעומת 1950 והמסים ב-25%, כלומר יותר מאשר ההכנסה הלאומית; בשנת 1952 ירדה ההכנסה הלאומית ב-17% לעומת 1951 והמסים ב-10%; בשתי השנים נשתנה אפוא היחס בין שני הערכים לרעת משלם המסים, אולם בשנת 1952 במידה יותר מתונה מאשר בשנת 1951.

המסים עלו, כאמור, בשנת 1951 ב-25% והוצאות הממשלה והשקעותיה ירדו ב-10%; בשנת 1952 ירדו המסים ב-10% והוצאות הממשלה והשקעותיה ב-13%. היחס בין המסים והגבויות של הממשלה ובין הוצאותיה והשקעותיה נשתנה איפוא בשנת 1951 בהרבה לרעת ההוצאות וההשקעות; בשנת 1952 ירדו שני הערכים במידה שווה בקירוב.

ה. מקורות ההכנסה הציבורית

טבלה מס. 6א

סוגי מקורות ההכנסה במליון ל"י

סוגי מקורות ההכנסה								גופים ציבוריים
ס"ה		חורל		תוספת חוב פנימי		מסים וכו'		
1952/53	1951/52	1952/53	1951/52	1952/53	1951/52	1952/53	1951/52	
270	185	77	43	30	36	163	106	ממשלה
35	31	—	—	4	5	31	26	הרשויות המקומיות*
								ביטוח סוציאלי*
28	18	—	—	1	1	27	17	(מוסדות ההסתדרות)
56	32	50	20	4	9	2	3	מוסדות לאומיים*
389	266	127	63	39	51	223	152	סך הכול

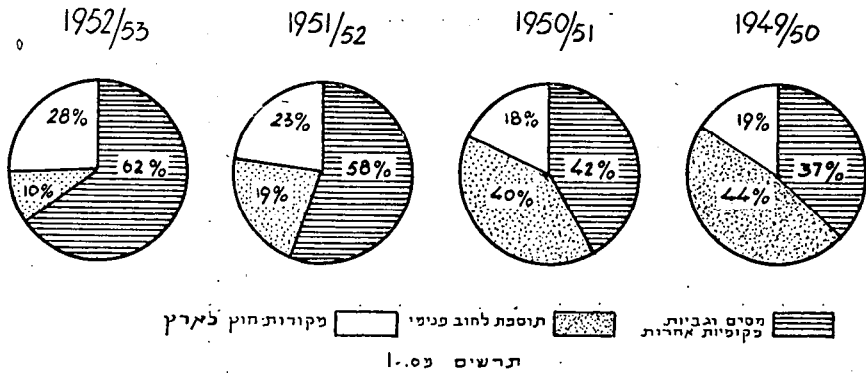
* הכנסות עצמיות וסדירות בלבד; השתתפות בתקציבי הגופים האחרים, הן בצורת מענקים והן בצורת אשראי, לא נכללה.

טבלה מס. 6 ב'

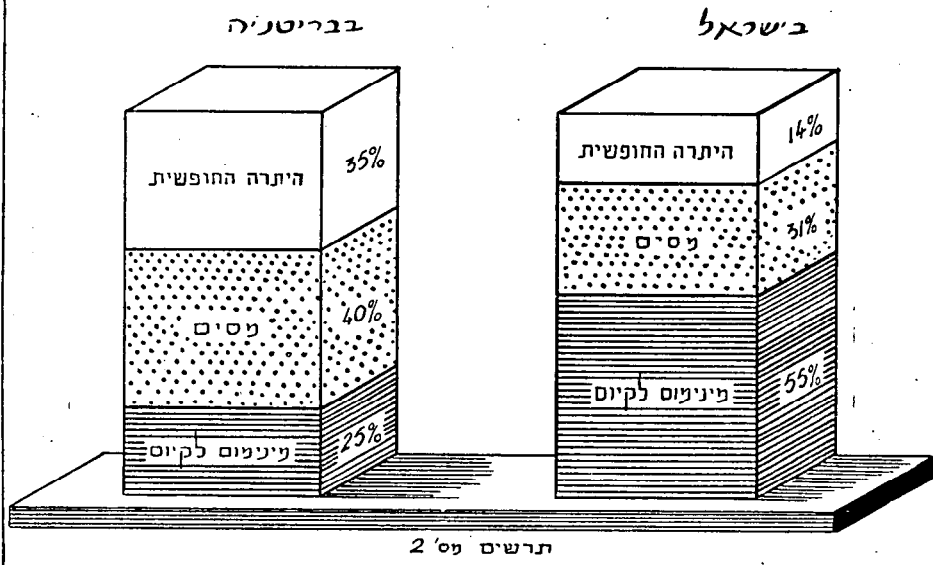
פירוט המסים וכו' שבטבלה מס' א'

מליון ל"י		סוגי מקורות ההכנסה	גופים ציבוריים
1952/53	1951/52		
48	23	מס הכנסה - יחידים	ממשלה:
14	14	מס הכנסה - חברות, מסי רכוש וכו'	
18	14	מכס	
46	34	מס מותרות, בלו, מסי עקיפין, אחרים	
28	13	רווחים נקיים מאספקת מצרכים, שירותים, גביות	
9	8	מרכוש, מהלואות	
		שונות	
163	106	סיכום ביניים	
23	13	רשויות מקומיות: מסים, רשיונות וכו'	
		הכנסות מרכוש, בעיקר רווחים מאספקת מפעלי	
3	2	מים, בתי-מטבחים, שווקים, שכר-דירה	
3	6	השתתפות של בעלי הנכסים בעבודות ציבוריות	
2	5	שונות	
31	26	סיכום ביניים	
13	9	תשלומי המבוטחים	ביטוח סוציאלי:
8	7	תשלומי המעבידים	(מוסדות ההסתדרות)
6	1	שונות	
27	17	סיכום ביניים	
2	3	מוסדות לאומיים:	
223	152	סך הכול (ראה עמודה "מסים וכו'" של טבלה א')	

מקורות המימון של תקציבי הממשלה (ב- % מסך הכול של ההכנסות)

השימוש בהכנסה הלאומית לסיפוק צורכי המימון לקיום, לתשלום מס'ם וליתר המטרות בשנת 1952 לנפש ב %

ז. ההוצאות וההשקעות בחקציבים הממלכתיים-ציבוריים לפי מטרותיהן

טבלה מס. 7

חשבון מאוחד ומעוגל במליון לירות

ס כ ה כ ו ל												סוגי הוצאות והשקעות
אחוזים		מליון ל"י		ביטוח סוציאלי		רשויות מקומיות		מוסדות לאומיים		אוצר הממשלה ¹		
52/53	51/52	52/53	51/52	52/53	51/52	52/53	51/52	52/53	51/52	52/53	51/52	
א. הוצאות שוטפות רגילות, מינהל												
שירותים סוציאליים ושונות												
5	5	21	15	—	—	6	5	2	1	13	9	1. שירותים כלליים ומינהליים
4	3	18	10	—	—	4	1	3	1	11	8	2. תשלומי חובות וריבית
9	5	34	16	15	8	5	3	3	—	11	5	3. בריאות
6	4	24	12	—	—	6	5	2	1	16	6	4. חינוך
3	4	14	12	3	1	3	2	—	1	8	8	5. סעד ובטחון סוציאלי
3	2	12	6	—	—	—	—	—	—	12	² 6	6. משטרה
12	13	46	38	—	—	—	—	—	—	46	² 38	7. בטחון
פעולות כלכליות												
8. שירותים כלכליים (כגון עידוד היצוא והייצור, פיקוח)												
5	5	21	16	—	—	6	4	2	1	13	11	
1	2	4	6	—	—	—	—	—	—	4	6	9. סובסידיות
7	6	27	17	—	—	5	3	4	3	18	11	10. מפעלי תחבורה, מים וכד'
55	49	221	148	18	9	35	23	16	8	152	108	סיכום ביניים של הוצאות רגילות

ב. הוצאות שוטפות מיוחדות

6	6	23	17	—	—	—	—	—	—	23	² 17
5	9	19	26	3	2	1	2	10	11	5	11
11	15	42	43	3	2	1	2	10	11	28	28

11. הוצאות מיוחדות

11א. שירותים לעולה

סיכום ביניים: הוצאות מיוחדות

ג. הוצאות הון

34	36	152	99	5	4	4	7	30	15	³ 113	73
100	100	415	290	26	15	40	32	56	34	293	209
—	—	100%	100%	6%	5	10%	11%	13%	12%	71%	72%

12. השקעות ופיתוח

ד. סך הכול כללי (א+ב+ג)

סך הכול באחוזים

(1) תוזזות קלות בחלוקת ההוצאות בין הסעיפים השונים באו מתיאום החשבונות של שנת 1951/52 לשינויים שחלו במיון ההוצאות בשנת 1952/53.

(2) בדו"ח מס. 3 צורפה לטבלה מס. 7 (עמ' 24) הערה, שנכללו רק הוצאות בתקציב הרגיל ותקציב הפיתוח. בינתיים פרסם האוצר בדו"חותיו החדשים לשנת 1951/52 גם את ההוצאות המיוחדות.

(3) נכללו 13 מליון ל"י "מכתבי אישור" שהוזכרו בהערה לדו"ח הארעי של האוצר.

- (1) בטבלאות 6 א' ו-6 ב' לא פורטו הכנסותיהם של משרדים אחדים מדמי שירותים ומכירות, שהופחתו, לפי חוק התקציב, מן ההוצאות.
- (2) אמנם הטבלה 6 א' מראה, שהכנסות הממשלה ממקורות חו"ל כמעט הוכפלו, אולם הכ-פלה זו נובעת בחלקה הגדול משינוי שער המטבע הישראלי, כי הסכום של מטבע החוץ שנתקבל היה רק ב-25% גדול מזה שנתקבל בשנת 1951/52.
- (3) סך הכול של הוצאות הממשלה בשנת 1952/53 סוכמו בטבלה מס. 7 בסך 293 מיליון ל"י, וכל הכנסותיה סוכמו בטבלה מס. 6 א' בסך 270 מיליון ל"י. בשנה הקודמת הגיעו ההוצאות ל-209 מיליון ל"י וההכנסות ל-185 מיליון ל"י. ריבוי ההוצאות על ההכנסות מסתבר משתי סיבות: (א) בין ההוצאות נרשמו הוצאות ברוטו של מפעלי תחבורה ואילו כהכנסות המפעלים נרשמו הכנסות נטו; (ב) כהוצאות הובאו בחשבון גם סכומים שלא כוסו - או עדיין לא כוסו - על ידי הכנסות עצמיות, כפי שסוכמו בטבלה מס. 6 א'.

ח. אומדן מעוגל של הוצאות התקציבים הציבוריים לפי סוגיהן

טבלה מס. 8

הייעוד הישיר והגלוי של התשלום		הממשלה		התקציבים האחרים		סך הכול	
51/52	52/53	51/52	52/53	51/52	52/53	51/52	52/53
ב מ ל י ו ן ל י							
1.	משכורת ושכר עבודה (בכללם גם העברות ע"ה משכורת מורים בר-שירות המקומיות, פועלי נמל ועבודות ציבוריות)	72	110	23	40	95	150
2.	יבוא סחורות ושירותים שפורטו במפורש במסמכים רשמיים	10	135	8	15	18	150
3.	כל יתר הקניות בארץ ובחול (או מימון קניות של אחרים)	90	129	40	55	130	184
4.	סובסידיות (הענקות להחזלת מצרכים חיוניים ולקידום היצוא)	9	24	—	—	9	4
5.	ריבית וחובות	7	11	2	5	9	16
6.	הוצאות אחרות (תשלומי סיוע לעולים נכים ועוד)	4	4	8	7	12	11 ³
התאמה לפי הערה מס. 2 לטבלה מס. 7							
		17	—	—	—	17	—
סך אומדן של הוצאות		209	293	81	122	290	415

(1) האומדן ל-1952/53 שהתבסס גם על חומר לא ממשלתי, מתייחס לכל היבוא;

(2) רק הענקת להחזלת מצרכים מתוך התקציב הרגיל;

(3) בלתי שלם וארעי.

פ. סיכום בדבר יחסי הגומלין בין התקציבים הציבוריים לבין ההכנסה הלאומית

(1) ההכנסה של תושבי הארץ, שנוצרה בשנת 1952/53 במישרין על ידי הוצאות הגופים הציבוריים, יש לאמדה, תוך כל ההסתייגות, בסך 210 מליון ל"י בערך, דהיינו קרוב ל-27% מההכנסה הלאומית שהוערכה באופן ארעי ב-785 מליון ל"י. הסכום הזה מורכב מתשלומי שכר ומשכורת לעובדי הגופים הציבוריים ולאנשים שהעסקתם מומנה מכספי התקציבים האלה כפי שסוכמו בסעיף מס. 1 של הטבלה מס. 8, מחלקו של השכר והרווח בשווי הקניות המקומיות של הגופים הציבוריים הכלולות בסעיף 3 של אותה הטבלה, ומתשלומי ריבית של מלוות פנימיים מתוך סעיף 5 של הטבלה מס. 8.

בשנה הקודמת נאמדה ההכנסה, שנוצרה על ידי פעולות הגופים הציבוריים בסכום של למעלה מ-125 מ"ל, דהיינו קרוב ל-25% מההכנסה הלאומית בסך 527 מליון ל"י.

(2) שאיבות הגופים הציבוריים מן ההכנסה הלאומית, בצורת מסים וגביות פנימיות אחרות, עלו לסך 225 מליון ל"י, דהיינו לשיעור של 32% מההכנסה הלאומית, לעומת 150 מליון ל"י, או קרוב ל-30%, בשנה הקודמת.

2. נתוני השוואה מארצות אחרות

לשם הבהרה יתרה רוכזו בטבלאות הבאות נתונים אופייניים אחדים מארצות אחרות, המת- ייחסים לתקציבים הציבוריים וליחסי גומלין מסוימים בינם לבין גורמים אחרים של הכלכלה הלאומית.

א. הכנסות הממשלה, חובותיה והשקעותיה בהשוואה להכנסה הלאומית בארצות אחדות

טבלה מס. 9

הנתונים ב-% של ההכנסה הלאומית

בריטניה	פיליפינים	צרפת	פינלנד	אוסטרליה	ישראל
1951	1951	1951	1951	1951	1952
41	6	26	32	26	34
21	8	29	38	37	35
5	1	6	5	10	15
238	8	48	19	96	* 70
19	2	16	11	8	* 38
1. הכנסות הממשלה					
2. ההשקעות הכוללות					
3. השקעות מקרנות ממשלתיות					
4. יתרת החוב הממשלתי הכולל					
5. יתרת חובות חו"ל					
להשוואה: הכנסה לאומית ב-\$ לנפש					
650	160	610	650	770	480

* חובות חוץ חרשבו לפי השער 1 \$ = 1 ל"י.

אין ארץ מן הארצות הזרות, הנוכרות בטבלה מס. 9, שבה חלקה של הממשלה במימון ההשקעות הכוללות של המשק הלאומי גדול יותר מאשר בארצנו. כן עולה בישראל חלקם של חובות חוץ מסך הכול של החובות הממשלתיים על חלקם ביתר הארצות. לעומת זאת דומה היחס בין הכנסות הממשלה לבין ההכנסה הלאומית בישראל לזה שבארצות אחרות רבות.

ב. הרכב ההכנסות הממשלתיות בשנת 1952/53 בבריטניה ובישראל.

טבלה מס. 10

בריטניה	ישראל
%	%
84	53
4	7
2	25
10	15
100	100
1. סך הכול של ההכנסות הרגילות הפנימיות	
2. סך הכול של ההכנסות (ברוטו) של מפעלים סגורים	
3. ההכנסות ממקורות חו"ל	
4. הלוואות פנימיות והכנסות מקומיות אחרות לתקציב הבלתי רגיל	
ס"ה	

3. המועסקים על חשבון התקציבים הציבוריים וחלקם בסך הכול של המפרנסים

א. התעסוקה הישירה לפי הגופים הציבוריים

טבלה מס. 12

המספר המעוגל של העובדים הקבועים		הגוף
1952	1951	
8,000	9,000	הממשלה: דואר, רכבת, נמלים
		: בת-חולים ושירותי בריאות
3,000	3,000	אחרים
6,000	6,000	: משטרה
13,000	12,000	: יתר המשרדים והשירותים
30,000	30,000	: סיכום ביניים
10,000	9,000	הרשויות המקומיות
* 6,000	7,000	הסוכנות היהודית
7,000	6,000	קופת חולים
53,000	52,000	סך הכול

* אומדן ארעי - טעון תיקון.

המורים שמשכורתם משתלמת מתקציבי הגופים הציבוריים באמצעות רשויות שונות כלולים בטבלה הבאה (מס. 13) בלבד.

ב. אומדן שנות עבודה ע"ח התקציבים הציבוריים

טבלה מס. 13

אחרים		המספר	
1952	1951	1952	1951
13.5	12.5	16,000	15,000
17	18.5	20,000	22,000
4	4	5,000	5,000
23	20	27,000	24,000
6.5	8	* 8,000	10,000
36	37	40,000	44,000
100	100	116,000	120,000

1. מפעלי התחבורה והאספקה של הגופים הציבוריים

2. בנייה ציבורית ועבודות ציבוריות

3. שירותים כלכליים, דיפלומאטיים וכו'

4. שירותי חינוך ובריאות ציבוריים

5. שירותי סעד וקליטת עולים

6. שירותי חוק ומשפט, מינהל, בטחון ושונות

* כולל אומדן ארעי לעובדי הסוכנות היהודית.

א. החישוב הנסיוני של הטבלה מס. 13 לא בוצע לפי מספר בני אדם, שהועסקו במשך השנה במוסדות הנסקרים או על חשבונם, אלא לפי "שנות עבודה". שנת עבודה פירושה: מפרנס אחד העסוק 280 ימי עבודה בשנה או 12 מפרנסים העסוקים כל אחד במשך חודש ימים בלבד במשך השנה. המספר של שנות העבודה המופיע בטבלה מס. 13 הוא אפוא נמוך ממספר האנשים המועסקים.

ב. המשרתים בשירותי החובה בצ.ה.ל. לא נכללו, הואיל ואינם נחשבים כמפרנסים בכוח אלא כלומדים.

ג. לפי האומדנים, שסוכמו בטבלאות הנ"ל, ירד המספר המשוער של שנות עבודה על חשבון תקציבים ציבוריים מ-120,000 ל-116,000. אין להניח, שחל שינוי הראוי לציון בחלקה של התעשייה סוקה הממלכתית בסך הכול של המפרנסים המועסקים במלואם בפועל (שנות עבודה). שנאמד בשנה הקודמת ב-24% בערך. בשנת 1952 הוסיפה לגדול יכולת העבודה בכוח; ז"א המספר האפשרי של שנות העבודה, במקרה שתחוסל האבטלה ויסודרו כל העולים בעבודה שלמה. מהמאכסוי מום התיאורטי (Potential) הזה היוותה התעסוקה הציבורית בפועל, כנראה, בשנת 1952 21% בקירוב לעומת 22%-23% בשנת 1951.